

latasteschool

Integrale systeem methodische aanpak en behandeling t.a.v. sociaal emotioneel leren

Voorwoord

De Latasteschool werkt dagelijks met de leerlingen aan hun persoonlijke ontwikkeling. Daarvoor zet de school diverse methodieken, programma's en modellen in.

Zo werkt de school met het Programma Alternatieve Denkstrategieën (PAD). Dit programma is in de VS ontwikkeld door dr. Greenberg. In Nederland geredigeerd door Seminarium voor orthopedagogiek. PAD is gebouwd op 4 pijlers:

1, Zelfbeeld 2, Zelfcontrole 3, Gevoelens 4, Probleem oplossen. De affectieve benadering van deze methodiek speelt een belangrijke rol voor de leerlingen van de Latasteschool.

Een ander model van sociaal emotioneel leren dat ingezet wordt is School Wide Positive Behavior Support (SWPBS). SWPBS is een schoolbrede aanpak gericht op het creëren van een positief schoolklimaat, zodat het leren wordt bevorderd en gedragsproblemen worden voorkomen. Er ontstaat een veilig klimaat dat positieve effecten heeft op de leerprestaties en het welbevinden van leerlingen, ouders en alle teamleden van de school. SWPBS is gericht op het creëren van een omgeving die het leren bevordert en gedragsproblemen voorkomt.

De SWPBS-aanpak zorgt ervoor dat alle leerlingen de meest effectieve interventies in de klas aangeboden krijgen, waardoor ze zich optimaal kunnen ontwikkelen. SWPBS is een raamwerk om goede schoolresultaten te bereiken en kent een gelaagde opbouw. Het betreft een behavioristische methode.

4-D Model sociaal gedrag wordt ingezet om positief gedrag te genereren bij leerlingen.

Het is een opbrengstgerichte wijze van werken aan gedrag op de Latasteschool. Dit vraagt om een schoolbrede aanpak die inzoomt op ontwikkelingsperspectief van de leerlingen. Gedrag wordt daarbij gezien als een vak!

Wanneer men opbrengstgericht werkt aan gedrag stelt het hele team vast welk schoolgedrag men van zijn leerlingen verwacht. De leerkracht stelt een ambitie voor zijn groep. De leerlijn *Sociaal gedrag* biedt hiervoor een duidelijk kader.

Men verzamelt systematisch gegevens over de leerlingen (data) en analyseert deze (duiden) met betrekking tot het eigen leerkrachtgedrag. Op basis hiervan formuleert men doelen, bedenkt u manieren om deze doelen te bereiken (doelen) en voert u die aanpak uit (doen).

Nog een methode die de Latasteschool inzet in social emotional learning is de methode, Preventief Actief Curatief (PAC). PAC is een geïntegreerde aanpak bij agressie hantering. PAC staat voor: Preventief (Hoe voorkom ik agressie?); Actief

(Hoe ga ik om met agressie?); Curatief (Wat kun je doen na een agressie incident?). Deze methode kent ook een graduele opbouw.

PAC richt zich op elke vorm van agressief gedrag, ongeacht mogelijke onderliggende intenties. Deze methode is onder andere bedoeld voor werkers in de zorg en het onderwijs. Het uiteindelijke doel is om preventief, actief en curatief te handelen met als doel het terugdringen van incidenten.

Nog een methodiek die ingezet wordt is het Vlaggensysteem. Het Vlaggensysteem stimuleert gezond seksueel gedrag en draagt bij aan het voorkómen en terugdringen van seksueel grensoverschrijdend gedrag onder kinderen en jongeren. Het biedt professionele opvoeders handvatten om seksueel gedrag adequaat te beoordelen, het bespreekbaar te maken en om gepast te reageren.

De kern van het Vlaggensysteem is: (1) het adequaat beoordelen van seksueel (grensoverschrijdend) gedrag, (2) het bespreekbaar maken van dat gedrag met andere professionele opvoeders en met de kinderen en jongeren zelf en (3) het geven van een adequate pedagogische reactie. Voor het adequaat beoordelen van seksueel gedrag wordt gebruik gemaakt van zes criteria en een normatieve lijst. De zes criteria zijn: 1, wederzijdse toestemming, 2, vrijwilligheid, 3, gelijkwaardigheid, 4, leeftijds- en ontwikkeling adequaat, 5, context adequaat/passend bij de situatie en 6, zelfrespect.

De Latasteschool gebruikt daartoe in de klassen de methode: Relaties & Seksualiteit. Deze methode kent leskaternen afgestemd op de ontwikkelingsfase van de leerling. Hoofddoelen daarbij zijn: 1, respect 2, bewustzijn van eigen en andermans gevoelens, wensen en opvattingen 3, steeds betere beslissingen kunnen nemen t.a.v. relaties en seksualiteit. De methode is opgebouwd rond de relevante thema's: 1, lichaamsbeeld en zelfbeeld 2, voortplanting en gezinsvorming 3, sociale en emotionele ontwikkeling 4, weerbaarheid.

De thema's worden uitgewerkt in relatie tot de seksuele ontwikkelingsfase van de leerling: a, 4 tot 6 jaar b, 6 tot 8 jaar c, 8 tot 10 jaar d, 10 tot 12 jaar.

Daarnaast kent de school partners die participeren en hun bijdrage leveren in de ontwikkeling van vaardigheden in het sociaal emotioneel leren van de leerlingen.

Een van de partners is: Zorgverlening-PGZ is een gespecialiseerde 2de lijns behandelinstelling. Ze biedt zorg en ondersteuning aan (jong) volwassenen en kinderen met een ontwikkelingsachterstand, ADHD, angststoornis, gedragsstoornis of overige psychiatrische problematiek. Hun specialisme is het behandelen en begeleiden van mensen met een autisme spectrum stoornis. Op onze school geschiedt dat vanuit de 2de lijn.

Een andere belangrijke partner is Rubicon Jeugdzorg. Het betreft een kindbescherminstelling met een breed aanbod aan ondersteuning zowel muraal als intramuraal. Onder het motto 'Rubicon helpt je vooruit' bieden zij kinderen en gezinnen die het moeilijk hebben in de meest brede zin van het woord de helpende hand. Rubicon heeft o.a. een behandelgroep voor jongere jeugd. De behandelgroep wordt ingezet om een spiraal van emotionele, gedrags- en/of gezinsproblemen te doorbreken, of daar waar de veiligheid van een jeugdige in het geding is. De behandeling heeft als primair doel het herstel van het gewone leven en

de terugkeer van de jeugdige in het gezin. Er wordt zo intensief mogelijk met ouders, onderwijs en het verdere netwerk rondom de jongere samengewerkt. Kinderen uit de behandelgroep bezoeken veelal de Latasteschool.

Rubicon kent ook gezinshuizen. Een gezinshuis biedt intensieve en specialistische hulp aan jeugdigen met gehechtheids- en gedragsproblemen die niet meer thuis of binnen hun eigen (familiale) netwerk kunnen opgroeien. Een gezinshuis is aangewezen als de jeugdige en/of zijn ouders verblijf in een pleeggezin moeilijk kunnen accepteren. Bij de ouders komt deze moeilijke acceptatie doorgaans vanuit het gevoel het kind kwijt te raken. Een gezin, dat in dienst is van Rubicon jeugdzorg en meerdere jeugdigen opvangt, is dan vaak minder bedreigend en beter te accepteren. Een gezinshuis is ook aangewezen als een jeugdige wél een gezinssituatie aan kan, maar vraagt om een specifieke opvoeding, een manier van opvoeden die aansluit bij de problematiek en ontwikkelingskansen van de jeugdige. Daarnaast wordt in een gezinshuis intensievere begeleiding door een gezinshuiswerker en een gedragswetenschapper gegeven dan in een pleeggezin.

PSW (Pedagogisch Sociaal Werk), een andere zorgpartner, ondersteunt kinderen en volwassenen die begeleiding nodig hebben bij het richting en inhoud geven aan hun eigen leven. Op de Latasteschool werken medewerkers van deze instelling bij het realiseren van Begeleiding Individueel onder de noemer OSK (Ondersteuning School en Kinderopvang). Deze ondersteuning wordt ingezet t.a.v.: zelfredzaamheid, structureren, samenwerken/spelen en prikkelverwerking etc.

Daelzicht is een instelling voor mensen met een verstandelijke beperking. Daarnaast kent deze instelling ook een afdeling Kind & Jeugd. Daelzicht meer specifiek Kind & Jeugd ondersteunt kinderen met ontwikkelingsproblemen en hun ouders.

Ze werken samen met het kind, de ouders en het gezin, scholen, expertisecentra, jeugdzorg, zorgorganisaties, de overheid en de wetenschap. Ze maken zich sterk voor passend onderwijs en ondersteuning die werkt.

De ondersteuning voor onze school bestaat uit:

- Ambulante ondersteuning in het gezin, op school of op locatie
- Zelfredzaamheid vergroten (o.a. in het verkeer)

Transfysiko in de persoon van Michaël von Bönninghausen heeft in het hele proces een overall functie. Hij participeert als expert en geeft input op metacognitief niveau. Tevens verzorgt hij op school trainingen in social emotional learning wat leidt tot een meer integrale aanpak.

Elk(e) systeem of methodiek en/of partner werkt vanuit zijn eigen invalshoek. Onze leerlingen vragen echter om een totaal aanpak van evidence based programma's uitgevoerd door professionals.

Het is belangrijk gezien de vraagstelling van het kind om die interventie in te kunnen zetten die het kind nodig heeft om sociaal en emotioneel stapjes te zetten. Het is evident dat er graduele verschillen zijn tussen de leerlingen t.a.v. de sociaal emotionele ontwikkeling. Dat vraagt van het systeem en de professional een dermate flexibiliteit dat men telkens en soepel kan inspelen op de ontwikkelingsvraag van de leerling. Niet alleen in de breedte, de Latasteschool werkt met het relatief grote aantal programma's en professionals, maar ook het in de diepte inzetten van het type interventie dat past bij de ontwikkelingsvraag van de leerling. Dat stelt hoge eisen

aan de kennis en vaardigheden van de professional. We gaan daarbij uit van een driedelige opbouw. Die bestaat uit een groene fase die uitgaat van een reguliere groepsaanpak, goed klassenmanagement, etc. Kinderen voldoen daarbij aan de gedragsverwachtingen die op groepsniveau worden gesteld. Verder kennen we de gele fase. Hierin vinden interventies plaats op meer individueel niveau. Dit vraagt om een individualiserende aanpak. Vervolgens kennen we ook nog een rode fase en die speelt in op de situatie wanneer interventies in de groene en gele fase niet meer het effect hebben op de ontwikkeling van het kind die we nodig achten. Dit vraagt om een generale en systematische aanpak op individueel en op schoolniveau. De zorgstructuur van de Latasteschool sluit hierop aan en kent ook een gefaseerde structuur. Daarnaast wil de school vooral ook werken vanuit het ontwikkelingsperspectief van de leerling en op grond van de uitstroombestemming eisen stellen aan de leerling. Het systeem moet het kind ondersteunen, het moet faciliterend zijn aan de ontwikkeling van de leerling met uiteindelijke en ultieme doel kind (mede)eigenaar maken van zijn eigen ontwikkeling.

2. Groene fase

Zorgstructuur

De Latasteschool kent een gefaseerde zorgstructuur.

Fase1: 'Kwalitatief goed onderwijs verzorgen in de klas'.

Pedagogisch:

In de eerste fase denken we daarbij aan het geven van kwalitatief goed onderwijs in de diverse stam – en niveaugroepen. Leerlingen werken vanuit een heldere transparante structuur met duidelijke regels waaraan de leerlingen zich tevens kunnen vormen, zoals wij dat ook terugvinden in dit fasen model. (Zie zorgstructuur op de website).

Didactisch:

Op grond van de aangeleverde informatie worden de leerlingen geplaatst in diverse stamgroepen en indien nodig in niveaugroep(en). De leerlingen functioneren daarbij op een niveau dat zo dicht mogelijk aansluit bij hun mogelijkheden of te wel in de zone van naaste ontwikkeling ligt.

Fase 2: 'Differentiatie in de klas'

Pedagogisch:

Op dit niveau vindt de eerste fine-tuning plaats. Als leerlingen problemen ervaren met het basisaanbod in de klas dan gaat de leerkracht differentiëren.

De gedragsverwachtingen worden in deze fase extra geoefend voor leerlingen die hier moeite mee hebben. Bij leerlingen die zich niet kunnen conformeren aan de basisverwachtingen heeft de leerkracht een aantal interventietechnieken tot zijn beschikking.

Ook leert men leerlingen met sociaal emotionele problemen op dit niveau op een expliciete wijze hun gevoelens onderkennen en op meer adequate en aangepaste manier handelen.

Didactisch:

In deze fase denken we aan de verschillen van de leerlingen onderling binnen de stam- en/of niveaugroep met name met betrekking tot de leerstofverwerving. Er wordt elke dag een onderdeel t.a.v. de leerlijn: leren, leren aan de orde gesteld. Als de leerling met één van deze onderdelen moeilijkheden ervaart oefenen we extra en worden materialen en middelen ingezet. Dit valt onder convergente differentiatie. Vanaf groep 6 is het mogelijk dat we ook divergent gaan differentiëren. Dat wil zeggen dat er reductie van leerstof kan worden toegepast. Dit is een gevolg van het ontwikkelingsperspectief en uitstroombestemming van de betreffende leerlingen.

Specifiek

a. Leerlingen komen op school

Onderwijsondersteunend personeel ontvangt de leerlingen bij het uitstappen van de bus. Men begroet de leerlingen met een goedemorgen.

In de klas ontvangt de klassenleerkracht de leerlingen en legt contact met hen, stelt zo nodig informerende vragen

b. Vooraf aan de start van de lessen

Voorafgaand aan het PAD-rondje spreekt de leerkracht de gedragsverwachting uit. Gedurende het PAD-rondje houdt de leerkracht actief toezicht.

Vervolgens wordt gestart met het PAD-rondje. Dit is een emotierondje waarbij de leerlingen in hun blok een emotiekaartje opzetten die op dat moment het best past bij het gevoel dat ze op dat moment ervaren. We kennen kaartjes met een geel kader; dat zijn de meest positieve emoties en daarnaast kaartjes met een blauw kader, dat zijn de meer nare gevoelens. We kennen ook nog een ander kaartje: Privé. Kinderen hoeven nl. niet altijd over hun gevoel te praten. Het kan natuurlijk een indicatie zijn dat er iets speelt waarover het kind niet kan of durft te praten op dat moment. De leerkracht kan dan de vraag stellen: Is het privé geel (positief) of privé blauw (negatief)? Bij blauw kan actie worden ondernomen door de leerkracht; zie beschrijving gele fase.

De kaartjes kennen een graduele opbouw. Er wordt gestart vanuit de basisgevoelens: bang, boos, blij en bedroefd. Vandaar gaat men steeds verder in het differentiëren van gevoelens.

Om dit proces goed te begeleiden en ook de verdere sociaal emotionele ontwikkeling te stimuleren, staat er wekelijks een PAD-les op het programma.

c. Overgang

Tijdens de overgang naar de les wordt de gedragsverwachting "leswisseling" vanuit PBS besproken zoals die samen met de leerlingen is afgesproken. Tevens hebben de leerkrachten gedragsverwachtingen geformuleerd met betrekking tot "zelfstandig werken", "werken in groepjes" en "samenwerken".

d. De lessen

Bij de start van de lessen komt nadrukkelijk het aspect aan de orde dat vandaag vanuit het 4 D-model, leerlijn sociaal gedrag, centraal staat. Vanuit de basisaanpak in deze fase werkt elke groep met 2 doelen voor de leerlijn sociaal gedrag. De inschatting evenals de mogelijke herformulering en de keuze voor deze doelen worden door de groepsleerkracht gebaseerd op de behoeften van de groep.

Op het lesrooster dat in de klas visueel zichtbaar is gemaakt wordt aangegeven tijdens welke 2 lessen oefenmomenten ingebouwd zijn voor het oefenen met de 2 doelen die, die periode centraal staan. De evaluatie en reflectie van deze doelen vindt in de klas groepsgewijs plaats en is zichtbaar gemaakt volgens een 3 fasen systeem: 5 keer samen met leerkracht, 5 keer met hulp van de leerkracht en 5 keer zelfstandig. De groep maakt een stap naar voren als 80 procent van de groep het doel heeft behaald. Er vindt hierdoor een ontwikkeling plaats in de verantwoordelijkheid van de leerlingen, waarbij het belangrijk is dat er conditionering plaatsvindt in het toepassen van de opgestelde doelen.

De leerkracht beschrijft en evalueert de doelen in het OPP, per leerling, voor de interne rapportage met de interne begeleider. De leerkracht vult de inschalingslijst in van de groep en verwerkt deze in de PO-planner, waardoor er voor de interne begeleider en ouders inzichtelijk wordt gemaakt hoe de ontwikkeling van de leerling vordert. Na bespreking van het OPP met ouders worden de nieuwe doelen opgesteld voor de volgende periode.

e. Observeren van de leerlingen en interventies

Om gedrag structureel aan te moedigen, heeft de Latasteschool een beloningssysteem vanuit SWPBS ontwikkeld welke alle medewerkers van de school gebruiken. Intermittent belonen is de sterkste bekrachtiging voor het veranderen van gedrag. De leerlingen kunnen voor de gedragsverwachtingen en persoonlijke doelen dikke duimen verdienen. Deze dikke duimen kunnen worden ingewisseld voor een individuele beloning. De leerlingen hebben samen met de leerkrachten een beloon-me-nu-kaart gemaakt.

Wanneer een leerling het gewenste gedrag niet laat zien, wordt hij aangesproken via de reactieprocedure. De leerkracht vraagt aan de leerling wat de gedragsverwachting is. De leerling benoemt de gedragsverwachting en de leerkracht vraagt of de leerling het gewenste gedrag kan laten zien. Als de leerling dan alsnog het ongewenste gedrag laat zien krijgt hij een keuze: het verwachte gedrag laten zien of een consequentie. Bij gewenst gedrag spreekt de leerkracht een bekrachtiging uit bij ongewenst gedrag deelt de leerkracht een vastgelegde consequentie uit.

Vlaggensysteem (relaties en seksualiteit)

Nog een methodiek die ingezet wordt is het Vlaggensysteem. Het Vlaggensysteem stimuleert gezond seksueel gedrag en draagt bij aan het voorkómen en terugdringen van seksueel grensoverschrijdend gedrag onder kinderen en jongeren

De Latasteschool gebruikt daartoe in de klassen de methode: Relaties & Seksualiteit.

Deze methode kent leskaternen afgestemd op de ontwikkelingsfase van de leerling. Hoofddoelen daarbij zijn: 1, respect 2, bewustzijn van eigen en andermans gevoelens, wensen en opvattingen 3, steeds betere beslissingen kunnen nemen t.a.v. relaties en seksualiteit. De methode is opgebouwd rond de relevante thema's: 1, lichaamsbeeld en zelfbeeld 2, voortplanting en gezinsvorming 3, sociale en emotionele ontwikkeling 4, weerbaarheid.

De thema's worden uitgewerkt in relatie tot de seksuele ontwikkelingsfase van de leerling: a, 4 tot 6 jaar b, 6 tot 8 jaar c, 8 tot 10 jaar d, 10 tot 12 jaar.

De kern van het Vlaggensysteem is: (1) het adequaat beoordelen van seksueel (grensoverschrijdend) gedrag, (2) het bespreekbaar maken van dat gedrag met andere professionele opvoeders en met de kinderen en jongeren zelf en (3) het geven van een adequate pedagogische reactie.

Voor het adequaat beoordelen van seksueel gedrag wordt gebruik gemaakt van zes criteria en een normatieve lijst. De zes criteria zijn: 1, wederzijdse toestemming, 2, vrijwilligheid, 3, gelijkwaardigheid, 4, leeftijds- en ontwikkeling adequaat, 5, context adequaat/passend bij de situatie en 6, zelfrespect.

Op basis van de zes criteria wordt bepaald of het gedrag aanvaardbaar is (groene vlag/fase), licht seksueel grensoverschrijdend (gele vlag/fase), ernstig seksueel grensoverschrijdend of zwaar seksueel grensoverschrijdend (rode vlag/fase).

Volgens de methode Preventief Actief Curatief (PAC) worden de alle leerlingen gedurende de dag geobserveerd waarbij vooral ingezoomd wordt op het gedrag van de leerling waaraan een gepaste handelwijze van de begeleidende leerkracht wordt gekoppeld. Niveau 1 Sub Assertief en niveau 0 van Assertief gedrag vallen in de groene fase.

Niveau -1 Sub Assertief

A, Kenmerken van gedrag van de leerlingen

Opvallende lichamelijke kenmerken:

- Schouders hangen naar voren
- Hoofd omlaag

Handelingskenmerken:

- Maakt weinig/geen contact
- Houdt afstand
- Verdraagt geen/nauwelijks aandacht
- In zichzelf gekeerd

Verbale kenmerken:

- Spreekt negatief
- Geeft niet aan wat hij wil
- Stelt geen vragen
- Spreekt onduidelijk/zacht

B, Passende handelwijze van de leerkracht:

- Analyseren
- Volgen

- Gevoel geven er te mogen zijn
- Regelmatig contact maken
- Verduidelijken van gevoelens en gedachten

Niveau 0 Assertief

A, Kenmerken van gedrag van de leerlingen

Lichamelijke kenmerken:

- Staat recht op

Handelingskenmerken:

- Maakt oogcontact
- Houdt gepaste afstand
- Heeft aandacht voor de ander
- Gedraagt zich zelfverzekerd
- Komt adequaat op voor zichzelf

Verbale kenmerken:

- Stelt duidelijke vragen
- Kan zich goed verwoorden
- Geeft duidelijk aan wat hij wil
- Spreekt duidelijk
- Spreekt positief over zichzelf

B, Passende handelwijze van de leerkracht:

- Stimuleren van positief gedrag
- Als voorbeeld gebruiken
- Compliment geven

3, Gele fase

Zorgstructuur

Fase 3: Consultatie/raadpleging

Algemeen

In deze fase wordt vooral ingezoomd op groepjes leerlingen die meer zorg vragen dan de groepsaanpak. Feitelijk past men middelen toe die effectief zijn voor de leerlingen met grotere ondersteuningsbehoeften dan de gemiddelde leerling in Cluster IV-groep. Dit ziet men ook terug in de gefaseerde zorgstructuur zoals die op de Latasteschool wordt gehanteerd. Het betreft gemiddeld ongeveer 15% van de schoolpopulatie.

Fase 4: Consultatie en inzet interne deskundigen

In deze fase komen de chronische, complexe interactie en gedragsproblemen tussen leerkracht en leerling en leerlingen onderling aan de orde. Dit vraagt om systematische en langdurige hulp, die gerealiseerd moet worden na een gedegen analyse van het probleemgedrag.

Bij leerlingen met een autisme spectrum stoornis, leerlingen met een oppositionele gedragsstoornis en leerlingen met een antisociale stoornis is een emotioneel neutrale houding een goede insteek.

Bij andere leerlingen waaronder leerlingen met ADHD is het doen van investeringen in de relatie met de leerling van belang.

In deze fase kan de leerling grensoverschrijdend gedrag laten, zoals kleineren, discrimineren en bedreigen. Dat betekent dat de leerkracht duidelijk verbale en fysieke grenzen moet stellen, dat hij/zij de leerling de keuze geeft om te stoppen of dat er een opgelegde consequentie volgt. Dat houdt in dat de leerkracht outreachend te werk gaat, de leerling kan op deze momenten niet altijd in de klas blijven en zal naar een de PAD-ruimte, koppelmaatje, zorg-coördinator of orthopedagoog begeleid worden. In het uiterste geval kan de leerling naar huis worden gestuurd.

Interne deskundigen en hun rol/taak in deze fase

Coördinator

Indien het differentiëren niet het gewenste effect heeft, kan de leerkracht in overleg gaan met de coördinator.

Er wordt te allen tijde getracht de leerling binnen de klas te kunnen bedienen, echter kan het zo zijn dat een leerling een time-out krijgt bij de coördinator. Het initiatief en de autonomie van deze aanvraag blijft bij de leerkracht.

Middels klassenconsultatie, kan de coördinator door nader te observeren, het probleem gezamenlijk met de leerkracht analyseren, om vervolgens gezamenlijk een plan van aanpak op te stellen. Door deze aanpak kan er een interventie plaatsvinden die passend is voor betreffende leerling(en).

Didactische voortgangsgesprekken met de coördinator dragen bij aan optimalisering van het didactisch leerproces.

Tweemaal per jaar vindt er een interne rapportage plaats waarin groepsplannen, ontwikkelingsperspectiefplannen en zorgleerlingen worden besproken. Aan de hand van deze rapportage kan er besloten worden om een leerling extra begeleiding te bieden.

Orthopedagoog

De orthopedagoog heeft zowel een onderzoekstaak als een begeleidende taak. Hij of zij test kinderen, ondersteunt de leerkracht in de begeleiding van kinderen en is lid van de CvB.

CvB

Indien de leerkracht uit de thuissituatie van een leerling signalen opvangt die opvallend en minder gunstig zijn voor de verdere ontwikkeling van de leerling, dan geeft de leerkracht deze door aan een lid van de CVB. Deze beziet vanuit zijn of haar deskundigheid welke stappen er vervolgens ondernomen dienen te worden.

Rots en water training

Er zijn twee Rots en Water specialisten. De training kan worden ingezet op het moment dat een (groep) leerlingen niet gebaat is bij het standaard aanbod op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling.

Doel van het Rots en Water programma is het vergroten van de communicatie- en sociale vaardigheden en welzijn bij kinderen en jongeren en het voorkomen en/of verminderen van sociale problemen zoals pesten, conflicten, uitsluiting, meeloopgedrag en seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Deze doelstelling wordt bereikt door het ondersteunen en bevorderen van de sociaal-emotionele ontwikkeling van kind/jongere. Daarbij wordt ouderparticipatie gestimuleerd en waar mogelijk getracht het netwerk in dit proces te betrekken.

Rekenspecialist

De rekenspecialist heeft adequate, praktische en toepasbare kennis op het gebied van reken- en wiskunde problemen. Het zorgdragen voor het goed implementeren en controleren van het rekenonderwijs maakt dat er een duidelijke eenduidige aanpak op het gebied van rekenonderwijs ontstaat. Daarnaast kan de rekenspecialist begeleiden in het kiezen van een zorgroute voor de leerlingen met rekenproblemen en (fase 3) heeft zij uitgebreide kennis van alle relevante aspecten rondom dyscalculie (fase 4).

Gedragsspecialisten

Op dit niveau past ook het inschakelen van een intern gedragsdeskundige of gedragswetenschapper. De gedragswetenschapper kan middels een gedragsfunctieanalyse dieper ingaan op de kern van het probleem, waardoor er vanuit deze analyse gezocht kan worden naar een oplossing om de leerling(en) weer in het gewenste gedrag te krijgen.

Ook kan er vanuit de zorgvraag voor de leerling via de coördinator bij de betrokken gedragswetenschapper een handelingsgericht onderzoek worden aangevraagd.

Video-interactiebegeleiding

Een andere vorm van ondersteuning op dit niveau is de School Video Interactie Begeleiding (SVIB). Deze is met name bedoeld om de interactie tussen leerkracht en leerling, of leerling met andere leerlingen in beeld te brengen en zodoende tot een betere afstemming te komen (leerkracht-leerling; leerling – leerlingen) waardoor de groeikansen voor een leerling met een pedagogische vraagstelling vergroot worden.

Dyslexie-specialist

Het is bekend dat een groter percentage van onze leerlingen dyslectische problemen heeft vandaar dat we alle leerlingen volgen middels een dyslexieprotocol, gebaseerd op de ideeën van het instituut Expertise Nederlands. Tweemaal per jaar worden m.n. in de onderbouw testen afgenomen om de vorderingen op het gebied van taal/spraakverwerving in kaart te brengen.

Voor kinderen die risico lopen, bestaat de mogelijkheid om een dyslexie-onderzoek af te nemen.

Observatorium

Leerlingen met ASS worden opgevangen binnen het pedagogisch klimaat van de klas. Dat doen we door de structuur in de klas transparant en duidelijk te maken voor

deze leerlingen middels een sterke mate van visualisatie: foto's, picto's en gedragsverwachtingen worden expliciet gemaakt. Dit is afhankelijk van de ontwikkelingsbehoefte van de leerling. In de school zelf wordt dit gerealiseerd door routes te visualiseren.

Daarnaast achten we het noodzakelijk deze leerlingen extra te ondersteunen. Dat gebeurt in het Observatorium waar leerlingen een communicatietraining krijgen, daarnaast ToM-training, de cursus "Ik ben speciaal" en indien nodig wordt er gewerkt met een portfolio. Om de werkwijze in de klas en in het Observatorium op elkaar af te stemmen vinden er observaties in de klas plaats waarna overleg volgt tussen trainer en leerkracht.

CICO-coördinator

Voor de leerlingen die niet voldoende hebben aan de algehele basisondersteuning (eerste groene interventieniveau) zetten we een doelgerichte interventie in. Dit houdt in dat we check-in/check-out toepassen. Hierbij worden met de leerling afspraken gemaakt met de CICO-coördinator.

Leerling-overdracht en CVB

Ook bij de leerling-overdracht komen de gesignaleerde problemen voor deze vorm van zorg aan de orde.

Indien de leerkracht uit de thuissituatie van een leerling signalen opvangt die niet gunstig zijn voor de verdere ontwikkeling van de leerling, dan geeft de leerkracht deze door aan een lid van de CVB. Deze beziet vanuit zijn of haar deskundigheid welke stappen er vervolgens ondernomen dienen te worden.

Psycho-educatie

Indien de problemen op het gebied van sociale emotionele ontwikkeling echter dermate hardnekkig zijn, en kunnen we een inschatting maken dat psycho-educatie de sociaal emotionele ontwikkeling weer de nodige impulsen kan verschaffen zodat de leerling na een intensieve begeleiding weer kan groeien, dan kan, na overleg met de zorg-coördinator, de leerling aangemeld worden voor psycho-educatie.

Multi Disciplinair Overleg

In het 'Multi Disciplinair Overleg' (MDO) waarin zitting hebben de ergotherapeut, logopediste, coördinator, de gedragswetenschapper en de leerkracht, wordt bekeken welke therapie/training wordt ingezet.

Centrum Jeugd en Gezin

De CJG-medewerker verbonden aan de Latasteschool gaat bij problematieken die gerelateerd zijn aan de thuissituatie op huisbezoek en geeft adviezen of neemt met een collega CJG-medewerker contact op die met de thuissituatie van betreffende leerling bekend is. CJG gaat in gesprek en kan van daaruit middelen verstrekken om een therapie of training te verwezenlijken.

SWPBS

Specifiek

Voor de leerlingen die niet voldoende hebben aan de algehele basisondersteuning (eerste groene interventieniveau) zetten we een doelgerichte interventie in. Dit houdt

in dat we check-in-check-out toepassen. Hierbij worden met de leerlingen afspraken gemaakt met de CICO-coördinator (zie omschrijving hierboven).

Daarbij is het van belang positief in te zetten op doelen die de leerling zelf belangrijk vindt in zijn ontwikkeling (kind eigenaar van zijn eigen ontwikkeling). De leerling wordt de gehele dag door gevolgd en na elke les vindt een korte evaluatie plaats; dit wordt gevisualiseerd middels een puntenkaart. Deze kaart gaat tevens mee naar huis waar ouders de kaart ondertekenen, alsmede inzicht vergaren wat van belang is in de ontwikkeling van hun kind. Ook ouders kunnen vervolgens inspelen op de ontwikkelingsbehoeften van hun kind. (1 kind, 1 plan). Vanuit ecologisch perspectief heeft dit meer effect als er in meerdere milieus eenzelfde focus en aanpak is, zie tevens hieronder.

a. Leerlingen komen op school

De leerlingen arriveren op school en melden zich bij de check-in-check-out coördinator met hun dagkaart. De afspraken worden herhaald en de leerling gaat daarna naar zijn eigen klas.

b. Vooraf aan de start van de lessen

De leerkracht benoemt bij de start van de lessen de gedragsverwachtingen die geformuleerd zijn voor de klassensituatie. Tevens kan de leerkracht de individuele gedragsverwachtingen nogmaals benoemen bij de leerling.

c. Overgang

Elk uur laat de leerling zijn dagkaart zien aan de leerkracht, deze tekent elk uur de kaart af.

d. De lessen

Gedurende de les kan de leerkracht de leerling herinneren aan de individuele gedragsverwachtingen die opgesteld zijn. Ook mag de leerkracht het gewenste gedrag bekrachtigen.

e. Observeren van de leerlingen en interventies

Aan het einde van de dag gaat de leerling weer naar de coördinator voor de check-out. Leerlingen kunnen punten verdienen als ze hun doel voor de dag behaald hebben. Deze punten worden verzameld op de beloningskaart. De coördinator spreekt samen met de leerling een beloning af. Gezamenlijk kunnen we samen met de ouders ervoor zorgen dat dit programma een positieve ervaring is in het belang van het kind!

Vlaggensysteem

Bij het Vlaggensysteem gaat het in deze fase over licht overschrijdend seksueel gedrag. Wanneer een klein probleemgedrag wordt gesignaleerd wordt er een reactie-procedure opgestart en zullen groepsinterventies plaatsvinden. Daarnaast kan er in incidentele gevallen een doorverwijzing plaatsvinden naar het ZAT-team.

Groepsinterventies:

- Het benoemen van school gerelateerde positieve gedragsverwachtingen en deze toepassen met betrekking tot relationeel en seksueel gedrag (ik hou mijn handen bij mezelf).
- Formuleren van de gedragsverwachtingen m.b.t. relationeel en seksueel gedrag.
- Relateren van het positieve gedragsverwachtingen en de lessen seksuele vorming (methode nog in te vullen).
- Bekrachtigen van positief relationeel en seksueel gedrag verbaal en non-verbaal.
- Vergroten van handelingsbekwaamheid van leerkrachten en docenten m.b.t. dit thema.

4D model CED

De leerlingen die functioneren in een intensief arrangement volgens signalering van de leerkracht en/of de PO-planner krijgen dagelijks 2 extra oefenmomenten om de doelen vanuit de leerlijn sociaal gedrag te conditioneren. Dit houdt in dat deze leerlingen in totaliteit 4 keer dit doel oefenen.

Ook in deze fase worden deze doelen en oefenmomenten gevisualiseerd en wordt met de leerling besproken wat de verwachtingen zijn. Daarnaast wordt individueel bekeken op welke manier de leerling verantwoordelijk gemaakt kan worden voor zijn of haar eigen leerproces. Ook in deze fase vindt de evaluatie plaats middels het 3 fasen systeem (samen met leerkracht, hulp van leerkracht, en zelfstandig). Dit systeem is tevens visueel zichtbaar gemaakt in het klaslokaal, zodat voor alle leerlingen hun vorderingen inzichtelijk worden gemaakt.

PAC

Niveau 1: Over-assertief

A, Kenmerken van gedrag van de leerlingen:

Opvallende lichamelijke kenmerken:

- Bijvoorbeeld loopt overdreven rechtop

Handelingskenmerken:

- Doet dingen zonder te vragen
- Voert opdrachten niet uit

Verbale kenmerken:

- Spreekt op harde toon
- Geeft overduidelijk aan wat hij wil

B, Passende handelwijze van de leerkracht:

- Negeren
- Spiegelen
- Kaderen

Niveau 2: Agitatie

A, Kenmerken van gedrag van de leerlingen:

Opvallende lichamelijke kenmerken:

- Trillen
- Gebalde vuisten

Handelingskenmerken:

- Fysiek onrustig
- Kan gedachtegang niet stoppen

Verbale kenmerken:

- Vloeken
- Van de hak op de tak

B, Passende handelwijze van de leerkracht:

- Verbaal duidelijke grenzen stellen
- Confronteren

Niveau 3: Dreigend, vernederend fysiek en/of verbaal agressief

A, Kenmerken van gedrag van de leerlingen:

Opvallende lichamelijke kenmerken:

- Lichamelijke intimidatie
- Aangespannen spieren

Handelingskenmerken:

- Gaat over de grenzen bij anderen
- Meubels omgooien
- Manipuleren

Verbale kenmerken:

- Bedreigen
- Vloeken, schelden

B, Passende handelwijze van de leerkracht:

- Time-out geven
- Keuze geven tussen stoppen of consequentie
- Duidelijk grenzen aangeven

Door professioneel te handelen zoals hierboven beschreven in een continuüm van observeren, adviseren, interveniëren gedurende de gehele schooldag en toegespitst op een beperkt aantal leerlingen komt de Latasteschool effectief tegemoet aan de ontwikkelingsbehoeften van deze specifieke groep leerlingen.

4, Rode Fase

Algemeen

In deze fase worden interventies ingezet indien de interventies uit de voorgaande fasen (groen, geel) niet het rendement leveren dat er in eerste instantie van verwacht werd.

Het betreft schoolbreed plusminus 5% van de leerlingenpopulatie van de Latasteschool. Dit zijn leerlingen met zeer zware ondersteuningsbehoeften. In het uiterste geval kan het in een beperkt aantal gevallen voorkomen dat de school niet die ondersteuning kan bieden wat de leerling vanuit zijn (impliciete) vraagstelling nodig heeft om zich te ontwikkelen conform zijn mogelijkheden. Indien dat het geval is kan in overleg met ouders/verzorgers worden gekozen voor een andere route buiten de school.

Fase 5: 'Consultatie, inzet externe deskundigen, leerling blijft op school'

Pedagogisch:

Tot slot komen we bij de chronische, meest ernstige probleemgedragingen die veroorzaakt worden door psychopathologische stoornissen t.g.v. aanleg of milieuaspecten m.b.t. de leerling. Het behandelen zal lang en intensief moeten geschieden. De Latasteschool heeft o.a. de beschikking over een onderwijsbehandelgroep waar de leerlingen dagdelen naar toe gaan. Daarnaast kan ook behandeling individueel worden ingezet. De Latasteschool heeft deze interventiemogelijkheden ontwikkeld i.s.m. ketenpartner Zorgverlening PGZ.

De opvoeder zal zijn handelen steeds moeten aanpassen aan de mogelijkheden van de leerling en in deze fase specifiek de onderwijsleersituatie daarop aanpassen. Niet de leerling maar de omgeving moet aangepast worden waardoor de leerling zich weer sociaal- emotioneel en didactisch kan ontwikkelen.

Dit vraagt om een multidisciplinaire aanpak, waarbij adviezen van CvB, inzetten van PAC, SWPBS (gedragsanalyse en gedragsinterventieplan), crisisinterventieteam (in een specifiek geval Vlaggensysteem) ingezet kunnen worden. Dit gebeurt in overleg met ouders, school en indien nodig externe partners.

In deze fase denken hierbij aan leerlingen (+/- 5%) met ernstige mate van:

- aandachtstekortstoornissen
- pervasieve ontwikkelingsstoornissen
- emotionele stoornissen
- gedragsstoornissen

De leerkrachten volgen daarbij nauwgezet de aanbevelingen van hierboven beschreven methodieken en professionals.

Didactisch:

Het komt voor dat leerlingen met beperkte cognitieve mogelijkheden niet het programma van de basisleerlijn kunnen volgen. Intern worden deze leerlingen op maat bediend en verwezen naar de afdeling ZMLK. Of leerlingen die t.g.v. somatische aandoeningen niet tot leren komen worden verwezen naar bijvoorbeeld Mytyl-onderwijs.

Fase 6: 'De zorg wordt elders gezocht, de leerling wordt verwezen'.

Het komt voor dat bepaalde leerlingen zeer hardnekkige problemen blijven vertonen, waarbij de interne zorg te kort schiet.

Multidisciplinair wordt bekeken wat de meest geschikte vervolgstappen zijn in de verdere ontwikkeling van de leerling.

Uitkomst van het multidisciplinair overleg kan zijn dat externe instanties geconsulteerd worden en vervolgens een traject voor de betreffende leerling elders wordt uitgezet.

Externe partners die mogelijk betrokken zijn bij deze fase:

- Rubicon Jeugdzorg
- Zorgverlening PGZ
- PSW
- CJG
- BJZ
- Mutsaersstichting

SWPBS

a. Leerlingen komen op school

De leerlingen arriveren op school, melden zich in de klas en de CICO-coördinator haalt de leerling na de check-in op in de klas om het GIP te bespreken.

b. Vooraf aan de start van de lessen

De leerkracht benoemt bij de start van de lessen de gedragsverwachtingen die geformuleerd zijn voor de klassensituatie. Tevens kan de leerkracht de individuele gedragsverwachtingen nogmaals benoemen bij de leerling.

c. Overgang

Elk uur laat de leerling zijn individuele dagkaart zien aan de leerkracht, deze tekent elk uur de kaart af. Bij de lange dagen komt de CICO-coördinator rond de middag checken of de leerling zich nog aan het GIP houdt.

d. De lessen

Gedurende de les kan de leerkracht de leerling herinneren aan de individuele gedragsverwachtingen die opgesteld zijn. Ook mag de leerkracht het gewenste gedrag bekrachtigen.

e. Observeren van de leerlingen en interventies

Op lange dagen wordt de leerling om 14.00 uur door de CICO-coördinator opgehaald om de checklist te bespreken. Op korte dagen is dit om 12.00 uur. De leerling mag vervolgens een korte beloning inzetten voor gewenst gedrag. De beloning in overleg met de leerkracht. Gezamenlijk kunnen we samen met de ouders ervoor zorgen dat dit programma een positieve ervaring is in het belang van het kind. Bij veelvoudig gewenst gedrag wordt de termijn van belonen uitgebouwd.

SWPBS specifiek

Het is in deze fase van groot belang te kijken naar de functie van gedrag van de leerling. Dat betekent mogelijk ook voor opvoeders een verandering van perspectief van de wijze waarop ze het probleemgedrag ervaren.

Wat daarbij van groot belang is dat leerkrachten zich de vaardigheid moeten leren eigen maken t.a.v. het ontwerpen van een gedragsinterventieplan (GIP) op grond van informatie uit een gedragsfunctieanalyse (GFA).

Dit gaat verder dan het aanleren van een nieuwe vaardigheid: het vereist op de eerste plaats: 'Het leren en accepteren van een nieuwe manier van kijken naar probleemgedrag'.

De gedragsdeskundigen (master educational needs) en schoolpsychologe weten hoe ze zo'n dergelijk systeem (analyse en plan) kunnen uitwerken én invoeren. Zij maken tevens deel uit van het crisisinterventieteam en gezamenlijk binnen dit team wordt een Gedrag Functie-Analyse (GFA) (zie Bijlage 1) gemaakt en op grond van de uitkomsten uit de GFA wordt er een Gedrag Interventie Plan (GIP) opgesteld.

Het is in deze fase van belang om vanuit de volgende drie uitgangspunten te starten:

1. Menselijk gedrag is doelmatig.
2. Menselijk gedrag is voorspelbaar.
3. Menselijk gedrag is veranderbaar.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat bij een doelmatige aanpak van probleemgedrag men zich richt op het vinden van effectieve oplossingen m.n. ten aanzien van omgevingsfactoren (en minder op de persoonlijke factoren) die aanleiding kunnen geven tot probleemgedrag en het in stand houden daarvan. Deze zienswijze, waarbij de nadruk ligt op het veranderen van de omgeving en niet op het verbeteren (van de leerling zelf), vraagt om een ingrijpende verschuiving van perspectief.

Onderwijs-behandelgroep Cocon

De Latasteschool heeft in samenwerking met Zorgverlening PGZ een onderwijs-behandelgroep gecreëerd om leerlingen met complexe problematiek kortdurend, intensief, multidisciplinair en thuisnabij behandeling te bieden. Het gaat daarbij om leerlingen die door de aard en ernst van hun problematiek slechts in beperkte mate in staat zijn tot het volgen van onderwijs. Wanneer zij wel onderwijs volgen blijkt dat zij door hun problematiek fors belemmerd worden in hun mogelijkheden om binnen het onderwijs tot leren en ontwikkelen te komen. De Cocon probeert antwoorden te geven op de impliciete vraagstelling en ondersteuningsbehoeften van betreffende leerlingen.

Aanvullend:

- Intensieve professionele aandacht voor sociaal emotioneel functioneren
- Orthopedagogische methodieken t.b.v. gedragsregulatie
- Signaleringsplannen (emoties herkennen, wat is nodig voor deze leerling)

- Time-out mogelijkheden
- 1 op 1 Begeleiding
- Drie behandelaars in de groep
- Leeractiviteiten in afgestemd ritme op behoefte van de leerling
- Tijdens lessen prevaleert het pedagogisch aspect
- Lessen zijn opgebouwd rondom de ondersteuningsbehoeften
- Expertise en oog voor onderliggende problematieken (ijsberg)
- Behandelcoördinator/orthopedagoog is beschikbaar en aanwezig
- Expertise van PGZ wordt breed ingezet (bijvoorbeeld: farmacotherapie, psychiatrisch consult, intensieve thuisbegeleiding etc.)
- Wekelijks verslag van de vorderingen gedeeld met ouders en leerkracht
- MDO-overleggen; behandelbeoordelingen met behandelaars, gedragswetenschapper PGZ, CJG, orthopedagoog en leerkracht van de school en ouders

Door deze zeer intensieve begeleiding en in de samenwerking tussen Latasteschool en Zorgverlening PGZ vergroot de school de draagkracht en daadkracht om effectieve interventies in te zetten t.b.v. de zwaar ondersteuningsbehoeftige leerlingen die de Latasteschool bezoeken.

PAC

Het betreft feitelijk niveau 4 zoals beschreven in deze methodiek. De professional is in deze fase gericht op het meer adequaat omgaan met fysiek gewelddadig agressief gedrag.

Specifiek: Indien een leerling niet adequaat reageert op de handelwijze die wordt toegepast tijdens de groene en de gele fase zal er gehandeld worden volgens de handelwijze die wordt gesteld in niveau 4 van de PAC-methode.

Het gedrag van de leerling op niveau 4 is een gevaar voor de leerling zelf of zijn omgeving. De handelingskenmerken die hieronder vallen zijn o.a.; vechten, gericht spugen, gericht gooien en vernielen van spullen, stuk trekken van kleding, slaan en/of schoppen, de ander stevig vastpakken, aan haren trekken, krabben, krassen, bijten, steken met een voorwerp, wurgen en brandstichten.

Lichamelijke kenmerken die hierbij zichtbaar zijn; lichamelijke intimidatie (zich opblazen), gebalde vuisten, aangespannen spieren en het rood aanlopen van het hoofd.

Zodra een van deze gedragingen zichtbaar zijn zal er als volgt gehandeld worden; er is verhoogd toezicht/hulp halen, anderen in veiligheid brengen, fysiek ingrijpen of politie te bellen, interne time-out, duidelijke verbale en fysieke grens stellen, confronteren, keuze geven tussen stoppen (alternatief bieden) of overnemen, fysiek overnemen of bij outreachend werk; ruimte verlaten.

Vlaggensysteem

Bij het Vlaggensysteem gaat het in deze fase over –vermoedens- van ernstig grensoverschrijdend seksueel gedrag. Wanneer dit zich voordoet wordt meteen het crisisinterventieteam ingeschakeld. Dit team draagt zorg voor de verdere afhandeling, waarbij aan waarheidsvinding wordt gedaan en tegelijkertijd met ouders wordt afgestemd.

Men gaat hierbij methodisch te werk waarbij nader wordt ingegaan op de impact die het incident heeft op de betrokken mensen en leerlingen. Op grond van de verkregen impactschaal worden interventies uitgezet naar alle betrokkenen, ouders, familieleden en zeker ook naar hulpverleningsinstanties.

In deze rode fase zal altijd met gespecialiseerde hulpverlening overleg plaatsvinden over de te nemen stappen.

Dataverzameling MLS

Systematische gedragsregistratie middels MLS is in deze fase essentieel. In combinatie met de registraties vooraf geeft het tevens zicht op de ontwikkeling van leerlingen en maakt verantwoord ingrijpen bij problemen mogelijk.

Indien een leerling grensoverschrijdend gedrag passend bij niveau 3 van zowel de PAC als de PBS-methode meermaals laat zien en de reactieprocedure onvoldoende effect oplevert zal er een registratie in MLS volgen. Gedrag dat valt onder niveau 4 wordt te allen tijde geregistreerd. In MLS wordt er feitelijk beschreven welk gedrag de leerling heeft laten zien aan de hand van een vastgestelde procedure.

Tevens worden ouders op de hoogte gesteld van het plaatsgevonden incident.

Samen staan we immers voor het welzijn en ontwikkeling van het kind.

Ook hierbij geldt 1 kind 1 plan.

Resumerend

De voorliggende integrale aanpak is een aanpak waarmee, middels diverse methodieken en vanuit verschillende invalshoeken, een 360 graden aanpak gerealiseerd wordt zodat de leerlingen die toevertrouwd zijn aan het team van de Latasteschool zich weer kunnen ontwikkelen conform hun mogelijkheden.

De leerlingen hebben zelf tevens inbreng, wat een appel doet op hun zelfverantwoordelijkheid en ze mede-eigenaar maakt van hun eigen ontwikkeling.

De integrale aanpak is een gefaseerd systeem bestaande uit drie fasen: groen, geel en rood, waarbij in opklimmende mate middelen, methodieken en menskracht worden ingezet naar gelang de ondersteuningsbehoeften van de betreffende leerling.

Ondanks dat het een gefaseerd systeem betreft, betekent het niet in alle gevallen dat een leerling elke fase doorlopen moet hebben om tot slot in aanmerking te komen voor de meest intensieve vorm van ondersteuning (de rode fase).

Het moet tevens een flexibele aanpak garanderen waarbij een leerling meteen die ondersteuning moet krijgen die hij nodig heeft om zich te ontwikkelen. In de praktijk komt het voor dat leerlingen met zware ondersteuningsbehoeften, die bijvoorbeeld

deels of geheel niet meer naar school gaan, rechtstreeks terecht kunnen in de onderwijs-behandelgroep.
Flexibiliteit en inzet van de juiste middelen is een premisse om de ontwikkeling van de leerling te stimuleren.

5. Korte beschrijving van de ingezette methodieken en modellen

A. PAD

In het PAD-leerplan spelen vier thema's een centrale rol:

1. Zelfbeeld: hoe waardeer ik mijzelf en hoe gedraag ik mij tegenover mijn leeftijdgenoten?
2. Zelfcontrole: hoe stem ik mijn gedrag op mijn gevoelens af?
3. Gevoelens: hoe ga ik om met de gevoelens van mijzelf en de ander?
4. Probleem oplossen: hoe kan ik op een prettige en goede manier een probleem oplossen?

1. Zelfbeeld

Het eerste thema in het PAD-leerplan gaat over het ontwikkelen van een positief zelfbeeld. Het leerplan besteedt daarbij veel aandacht aan het omgaan met leeftijdgenoten. In dit thema wordt het 'Pad-kind van de dag' geïntroduceerd. Het Pad-kind van de dag mag de docent helpen en krijgt van zijn medeleerlingen en van de docent expliciet complimentjes. In alle groepen van de basisschool worden dagelijks PAD-kinderen-van-de-dag gekozen, en zij behouden deze 'status' gedurende de hele schooldag. Zo is er systematisch aandacht voor het versterken van het positieve zelfbeeld van de leerling. Het omgaan met leeftijdgenoten komt op verschillende momenten en manieren terug in het leerplan. Zo is onder meer aan de orde wat een vriend is, hoe je het na een ruzie met een klasgenoot weer goed kunt maken, hoe je kunt omgaan met pesterijen en wat het gevoelsmatige verschil is tussen ergens bij horen of buitengesloten worden.

2. Zelfcontrole

Het ontwikkelen van zelfcontrole is het tweede thema in het PAD-leerplan. Dit gebeurt aan de hand van de Schildpadmethode en de Stoplichtmethode. De kinderen leren deze methodes in de PAD-lessen, maar ze kunnen deze technieken gedurende de hele schooldag inzetten. Net als bij het ontwikkelen van een positief zelfbeeld, komt zo ook het thema zelfcontrole systematisch aan de orde bij de dagelijkse activiteiten op school.

3. Gevoelens

In het derde thema staat het leren begrijpen van gevoelens, waarden en oordelen centraal. In het PAD-leerplan gebeurt dat door:
het leren van nieuwe 'emotiewoorden'
het leren herkennen en verwoorden van eigen en andermans gevoelens;
het leren sturen van eigen gedrag;
het leren aan welke oorzaken of gebeurtenissen gevoelens toegeschreven kunnen worden;
het leren dat gevoelens, waarden en oordelen met elkaar te maken hebben;
het leren omgaan met leeftijdgenoten.

Taal speelt een belangrijke rol bij dit thema. De kinderen leren woorden die nuttig zijn bij het logisch redeneren, woorden die gevoelens en gemoedstoestanden beschrijven en woorden die je nodig hebt bij het probleem oplossen. De leerlingen leren de inhoud en reikwijdte van emotiewoorden kennen en worden aangemoedigd om gevoelens bij zichzelf en bij anderen te herkennen.

4. Probleem oplossen

In het vierde thema bouwt het PAD-leerplan voort op de Schildpadmethode en de Stoplichtmethode. In dit thema oefenen de kinderen op een meer abstract niveau met de vaardigheden die nodig zijn om problemen op te lossen. Dit gebeurt met behulp van de tien stappen van het probleem oplossen:

1. Word rustig en denk na
2. Wat is het probleem?
3. Welke gevoelens spelen een rol?
4. Wat is het doel?
5. Welke oplossingen zijn er?
6. Wat zijn de gevolgen?
7. Kies de beste oplossing!
8. Maak een plan.
9. Voer het plan uit.
10. Werkt mijn plan?

B. SWPBS

School Wide Positive Behavior Support (SWPBS) is een schoolbrede aanpak gericht op het creëren van een veilig sociaal en voorspelbaar onderwijsklimaat voor alle leerlingen. Een veilig klimaat dat positieve effecten heeft op de leerprestaties en het welbevinden van leerlingen, ouders en alle teamleden van de school. SWPBS is gericht op het creëren van een omgeving die het leren bevordert en gedragsproblemen voorkomt. SWPBS is een raamwerk om goede schoolresultaten te bereiken. De SWPBS-aanpak zorgt ervoor dat alle leerlingen de meest effectieve interventies in de klas aangeboden krijgen, waardoor ze zich optimaal kunnen ontwikkelen. SWPBS is geen curriculum en geen methodiek, maar SWPBS biedt een operationeel model dat scholen direct ondersteunt bij effectief onderwijs. SWPBS kan beschouwd worden als een aanpak die antwoord geeft op moeilijke onderwijssituaties.

SWPBS-scholen werken met een gelaagd (piramide)systeem waarin duidelijk wordt welke vormen van interventies ingezet worden. De groene interventies worden aan alle leerlingen van de school aangeboden. Uit onderzoek blijkt dat 80% van de leerlingen aan een dergelijke interventie voldoende heeft om het doel van de interventie te behalen. 20% van de leerlingen heeft behoefte aan extra training en oefening, omdat zij een beperkt risico op het ontstaan van gedrag- en leerproblemen lopen. Voor hen worden (gele) groepsinterventies ingezet. Een klein deel van de leerlingen heeft een verhoogd risico op het ontstaan van probleemgedrag. Voor hen gelden (rode) individuele keten-interventies.

Dataverzameling

Systematische gedragsregistratie (MLS) geeft zicht op de ontwikkeling van leerlingen en maakt vroegtijdig ingrijpen bij problemen mogelijk. De data van het registratiesysteem wordt gebruikt om gedrag te sturen op individueel niveau, groepsniveau en schoolniveau. Ook geeft de data inzicht in het implementatieproces. Tevens worden er op de Latasteschool vier keer per jaar (oktober, januari, april, juni) incidenten geregistreerd door het PBS-team. Vanuit deze meting wordt gekeken welke leerlingen behoefte hebben aan extra training en oefening (gele fase).

Effecten van SWPBS

SWPBS is een bewezen, effectieve manier om gedragsproblemen te verminderen, leerprocessen te optimaliseren en te werken aan een positieve en veilige leeromgeving waarin de effectieve instructie- en leertijd toeneemt.

Daarnaast zien we:

- een afname van het aantal leerlingen dat slachtoffer wordt van verbaal geweld,
- een toename van sociaal gedrag op school, in de klas en thuis,
- een betere samenwerking van het schoolteam met ouders en (jeugd)zorg,
- een reductie van het aantal disciplinaire maatregelen (zoals schorsing of verwijdering),
- minder handelingsverlegenheid van leraren,
- meer collegialiteit.

C. 4D Model sociaal gedrag

Opbrengstgericht werken aan gedrag

Het is een opbrengstgerichte wijze van werken aan gedrag ontwikkelt door de CED-groep. Opbrengstgericht werken vraagt om een schoolbrede aanpak. Gedrag wordt daarbij gezien als een vak!

Wanneer men opbrengstgericht werkt aan gedrag stelt het hele team vast welk schoolgedrag men van zijn leerlingen verwacht. De leerkracht stelt een ambitie voor zijn groep. De leerlijn *Sociaal gedrag* biedt hier een duidelijk kader voor.

Ook op schoolniveau stelt men een ambitie; deze ambitie bepaalt het aanbod. Alle leerkrachten werken vanuit deze ambitie en gaan uit van het schoolgedrag dat zij met de leerlingen willen bereiken.

Dit doen zij met name door bewust te werken aan hun eigen leerkrachtgedrag. Deze manier van werken noemen we: **Opbrengstgericht werken in 4D: 'OGW 4D'**. Dit is een beproefde manier om de opbrengsten, juist als het gaat om gedrag, te verbeteren.

Men verzamelt systematisch gegevens over de leerlingen (data) en analyseert deze (duiden) met betrekking tot het eigen leerkrachtgedrag. Op basis hiervan worden er doelen geformuleerd, worden er manieren bedacht om deze doelen te bereiken (doelen) en wordt die aanpak uitgevoerd (doen). Dit cyclische proces herhaalt zich, zodat men telkens kan bijsturen.

Het resultaat is een schoolbrede aanpak waarin opbrengstgericht en vanuit het ontwikkelingsperspectief wordt gewerkt aan gedrag door pedagogisch competente leerkrachten.

D. PAC

Nog een methode die de Latasteschool inzet is de methode Preventief Actief Curatief (PAC). Deze methode is ontwikkeld door Frank Murmans. Hij verzorgt ook de trainingen op school. PAC is een geïntegreerde aanpak bij agressie hantering. PAC staat voor: Preventief (Hoe voorkom ik agressie); Actief (hoe ga ik om met agressie); Curatief (Wat kun je doen na een agressie incident)

PAC richt zich op elke vorm van agressief gedrag, ongeacht mogelijke onderliggende intenties. Deze methode is onder andere bedoeld voor werkers in de zorg en het onderwijs.

De PAC-methode is vooral gebaseerd op de frustratie-agressietheorie. Het uiteindelijke doel is om preventief, actief en curatief te handelen. Met als doel: het terugdringen van agressie-incidenten.

E. Interactiewijzer voor het jonge kind

Een andere methodiek die speciaal wordt ingezet voor het jonge kind is de Interactiewijzer voor het Jonge Kind. Voor het jonge kind (4 tot 7 jaar) is er echter nog maar weinig ontwikkeld. Deze methode is gebaseerd op de Interactiewijzer ontwikkeld door Rob Verstegen. Bij de introductie van dit programma heeft de Latasteschool gefungeerd als pilotschool.

Deze jonge kinderen kunnen zich nog niet zo goed 'verplaatsen in de ander' en dat is nu juist vaak een uitgangspunt voor de meeste sociale vaardigheidstrainingen. Jonge kinderen maken dus een leerproces door om zich te kunnen verplaatsen in het perspectief van de ander. Dus kun je ze ook helpen bij dat sociale leren. Dat is wat Interactiewijzer voor het Jonge Kind succesvol blijkt te doen in een preventief groepsprogramma voor 4 tot 8-jarigen. Jonge kinderen leren enthousiast in de schoolpraktijk van alledag dat er verschillende gedragsalternatieven zijn waaruit je kunt kiezen. De interactietheorie van de oorspronkelijke Interactiewijzer vormt ook de basis van Interactiewijzer Jonge Kind.

Die theorie is 'vertaald' in een taal en materialen die kinderen van 4 tot 8 jaar sterk aanspreken.

Kern voor die taal zijn vier poppen die bij de start van het programma uiterlijk alléén van elkaar verschillen in kleur.

Ze gedragen zich echter wel sterk verschillend omdat ze daarvoor kiezen.

Leidraad voor die keuze is het rijmpje: "Werk je MEE of werk je TEGEN? Als een BAASJE of VERLEGEN?"

Vandaar ook de namen van de poppen: "Poppie Mee, Poppie Tegen, Poppie Baasje en PopVerlegen".

De poppenamen worden op velerlei manieren geïntroduceerd. Er wordt geoefend in het herkennen van hun verschillende gedrag in tal van nuances en uiteindelijk wordt er door de kinderen met die gedragsalternatieven geoefend.

Dat gebeurt met posters, handpoppen, vingerpoppen, puzzels, kaarten, video, een poppie-klok, liedjes, verhalen, prentenboeken, spelletjes, werkjes en nog veel meer.

Het belangrijkste pedagogische middel voor het daadwerkelijk oefenen van gedrag in de groep is "Instant Replay".

Van positieve of probleemsituaties wordt a.h.w. de 'band onmiddellijk teruggedraaid'; vanaf de 'start' speelt de leerkracht met enkele kinderen de situatie na, met daarin de rol van een bepaald kind. Na het benoemen en herkennen van welke 'poppie-positie' ze inneemt, doet ze ook een of meer poppie-gedragsalternatieven voor. Vervolgens wordt het kind gevraagd om dat na te spelen. Dat levert allerlei varianten op voor benoemen, herkennen, kiezen, bespreken en toepassen van gedragsalternatieven door de kinderen. Sociale vaardigheden leren of versterken door direct ervaren en oefenen 'naar voorbeeld' in de groepssituatie van alledag is het uiteindelijke doel. Instant replay vormt ook de basis voor het curatieve deel van het programma voor een individueel kind. Daarnaast worden met het kind systematisch specifieke sociale vaardigheden geoefend in een maatwerkprogramma middels spel, spelen en taakjes in de groep. Verder stemt de leerkracht haar houding systematisch nader af op de interactieproblematiek van het kind a.d.h.v. concrete adviezen waaruit steeds de beste wordt gekozen.

F. Vlaggensysteem

Het Vlaggensysteem stimuleert gezond seksueel gedrag en draagt bij aan het voorkomen en terugdringen van seksueel grensoverschrijdend gedrag onder kinderen en jongeren. Het biedt professionele opvoeders handvatten om seksueel gedrag adequaat te beoordelen, het bespreekbaar te maken en om gepast te reageren.

De kern van het Vlaggensysteem is: (1) het adequaat beoordelen van seksueel (grensoverschrijdend) gedrag, (2) het bespreekbaar maken van dat gedrag met andere professionele opvoeders en met de kinderen en jongeren zelf en (3) het geven van een adequate pedagogische reactie.

Voor het adequaat beoordelen van seksueel gedrag wordt gebruik gemaakt van zes criteria en een normatieve lijst. De zes criteria zijn: 1, wederzijdse toestemming, 2, vrijwilligheid, 3, gelijkwaardigheid, 4, leeftijds- en ontwikkeling adequaat, 5, context adequaat/passend bij de situatie en 6, zelfrespect. De normatieve lijst is een tabel waarin voorbeelden van seksuele activiteiten en gedragingen per leeftijdscategorie (nul tot achttien jaar) staan beschreven. Deze wordt geraadpleegd bij het criterium 'leeftijds- of ontwikkeling adequaat'. Op basis van de zes criteria wordt bepaald of het gedrag aanvaardbaar is (groene vlag), licht seksueel grensoverschrijdend (gele vlag), ernstig seksueel grensoverschrijdend of zwaar seksueel grensoverschrijdend (rode vlag).

G. Zorg en ketenpartners

1. **Zorgverlening-PGZ** is een van onze partners en is een gespecialiseerde 2de lijns behandelinstelling. Ze biedt zorg en ondersteuning aan (jong) volwassenen en kinderen met een ontwikkelingsachterstand, ADHD, angststoornis, gedragsstoornis of overige psychiatrische problematiek. Hun specialisme is het behandelen en begeleiden van mensen met een autisme spectrum stoornis. Op onze school geschiedt dat vanuit de 2de lijn. Samen met PGZ heeft de school onderwijs/behandelgroep opgezet, waar kinderen zowel onderwijs als behandeling krijgen. Dit vraagt om een integrale aanpak waarbij gewerkt wordt vanuit de idee: 1 kind, 1 plan. Doelen vanuit ontwikkelingsperspectiefplan (school) worden verweven in het behandelplan (PGZ).
2. **PSW (Pedagogisch Sociaal Werk)**, een andere zorgpartner, ondersteunt kinderen en volwassenen die begeleiding nodig hebben bij het richting en inhoud geven aan hun eigen leven. PSW biedt ondersteuning bij wonen, dagbesteding, werken, onderwijs en vrije tijd van kwalitatief hoog niveau. Op de Latasteschool werken medewerkers van deze instelling bij het realiseren van Begeleiding Individueel onder de noemer OSK (Ondersteuning School en Kinderopvang). Deze ondersteuning wordt ingezet t.a.v.: zelfredzaamheid, structureren, samenwerken/spelen, prikkelverwerking etc.
3. Een andere belangrijke partner is **Rubicon Jeugdzorg**, het betreft een kindbeschermingsinstelling met een breed aanbod aan ondersteuning zowel muraal als intramuraal. Onder het motto 'Rubicon helpt je vooruit' bieden zij kinderen en gezinnen die het moeilijk hebben in de meest brede zin van het woord de helpende hand. Rubicon heeft o.a. een behandelgroep voor jongere jeugd. De behandelgroep wordt ingezet om een spiraal van emotionele, gedrags- en/of gezinsproblemen te doorbreken, of daar waar de veiligheid van een jeugdige in het geding is. De behandeling heeft als primair doel het herstel van het gewone leven en de terugkeer van de jeugdige in het gezin. Er wordt zo intensief mogelijk met ouders, onderwijs en het verdere netwerk rondom de jongere samengewerkt. Kinderen uit de behandelgroep bezoeken veelal de Latasteschool. Rubicon kent ook gezinshuizen. Een gezinshuis biedt intensieve en specialistische hulp aan jeugdigen met gehechtheids- en gedragsproblemen die niet meer thuis of binnen hun eigen (familiale) netwerk kunnen opgroeien. Daarnaast wordt in een gezinshuis intensievere begeleiding door een gezinshuiswerker en een gedragswetenschapper gegeven i.t.t. een pleeggezin. Ook kinderen uit de gezinshuizen komen naar de Latasteschool. Cliënten van Rubicon Jeugdzorg worden op de Latasteschool geplaatst via de rijksplaatsbestedingsmaatregel. Met deze doelgroep wordt gestreefd de aanpak t.a.v. sociaal emotioneel leren zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen. De Pad-methode wordt zowel in de behandelgroep als op school gehanteerd. Voor kinderen die het nodig hebben wordt de Nieuwe Autoriteit ingezet als behandelmethodiek.

4. **Daelzicht** is een instelling voor mensen met een verstandelijke beperking. Daarnaast kent deze instelling ook een afdeling Kind & Jeugd. Daelzicht, meer specifiek Kind & Jeugd, ondersteunt kinderen met ontwikkelingsproblemen en hun ouders. Met deze ondersteuning geven ze antwoord op de vragen die rondom de ontwikkeling en de opvoeding van het kind spelen. Het talent van het kind is de basis van deze ondersteuning. Ze ondersteunen zo kort als het kan en zo lang als nodig is. Dit doen ze thuis, op school of op locatie, door gesprekken van mens tot mens en een behandeling die past bij de vraag. Ze werken samen met het kind, de ouders en het gezin, scholen, expertisecentra, jeugdzorg, zorgorganisaties, de overheid en de wetenschap. En natuurlijk ook met de logopedisten, fysiotherapeuten, spelbegeleiders en andere disciplines die binnen Daelzicht een plek hebben. Ze maken zich sterk voor passend onderwijs en ondersteuning die werkt. De ondersteuning voor onze school bestaat uit:
- ambulante ondersteuning in het gezin, op school of op locatie,
 - zelfredzaamheid vergroten (o.a. in het verkeer).
5. **Transfysiko** in de persoon van Michaël von Bönninghausen heeft in het hele proces een overall functie. Hij participeert als expert en geeft input op metacognitief niveau. Tevens verzorgt hij op school trainingen die leiden tot een meer integrale aanpak.

Bijlage

1. Gedragsfunctieanalyse

Stap 1 Vinden van het probleem

a. Wat doet zij/hij?

- b. Waar doet zij/hij dat?*
- c. Wanneer doet zij/hij dat?*
- d. Wat gebeurt er dan?*
- e. Wat vind jij daarvan?*

Stap 2 Ethische verantwoording

Waarom gedrag veranderen?

a. Voor wie?

De vraag "wat heeft dit kind van deze ouders, in deze groep, bij deze leerkracht op deze school voor de komende periode nodig?" (Pameijer, van Beukering, de Lange, 2009, p.17)

Waarom?

b. Is het te veranderen?

Stap 3 Een gesprek met de leerling voeren

De leerling zal sneller geneigd zijn om mee te werken aan zijn eigen oplossingen, dan wanneer iemand anders de oplossing voordraagt (Cauffman & van Dijk, 2011)

Diagnostisch gesprek

Introductie

Doelstelling van het gesprek is om samen met de leerling een manier te vinden om op een goede manier aan te geven wat ze voelt, zodat er conflicten voorkomen kunnen worden.

De aanleiding voor dit gesprek is.....

De leerkracht neemt het initiatief tot dit gesprek.

Wat is het onderwerp van het gesprek?

Wat zit er achter het gedrag?

Zoeken van alternatieven

Bruikbaarheidsbeoordeling van de alternatieven,

Conclusie en keuze van de oplossing

De in stap 4 en 5 besproken zaken hebben geleid tot

Afspraken maken

Afspraken gemaakt met leerling:

Afsluiting

Samenvatten wat er is besproken en hoe het gesprek is ervaren.

Stap 4 Doelgedrag formuleren (SMART-doel)

Stap 5 Het meten van gedrag

Hoe wordt het gedrag gemeten?

Stap 6 Het gedrag in kaart brengen d.m.v. de ABC-analyse

Trigger (A)	Gedrag (B)	Gevolg (C)

Indirecte trigger:	Directe trigger:	Gedrag:	Gevolg:

Stap 7 Conclusies trekken

Wat heeft het gesprek gebracht?

Is de leerling gemotiveerd te investeren in verandering?

Stap 8 Mogelijke aanpassingen

Stap 9 Een gedragsveranderingsplan maken